

HENRI TROYAT

Membru al Academiei Franceze

CATERINA CEA MARE

Ediția a II-a

Traducere din limba franceză de
Elisabeta Niculescu
și Simona Brânzaru (cap. XXV–XXVI)
Prefață de Șerban Papacostea

CORINT
ISTORIE

HENRI TROYAT (Lev Tarasov), cunoscutul scriitor francez de origine rusă, s-a născut la Moscova, în 1911. Volumul său de debut, *Faux Jour* (1935), este premiat chiar în anul apariției cu *Prix du roman populiste*. Urmează *Le Vivier* (1935), *Grandeur nature* (1936), *La Clef de voûte* (1937) și *L'Araigne* (1938), care obține Premiul Goncourt. Se îndreaptă apoi spre mari fresce istorice: *Tant que la Terre durera* (1947–1950, 7 vol.), *Les Semailles et les Moissons* (1953–1956, 5 vol.), *La Lumière des Justes* (1959–1962, 5 vol.), la care renunță pentru romane scurte, cum sunt *Viou* (1980) sau *Le Pain de l'étranger* (1982), ori povestiri precum *La Derision* (1983) și *Le Bruit solitaire du cœur* (1985). Bogata sa operă literară include de asemenea biografii ale unor personaje celebre din istoria și cultura rusă, precum și din cea franceză (Dostoievski, Pușkin, Tolstoi, Turgheniev, Cehov, Gogol, Rasputin, *Ivan cel Groaznic* – apărut la Editura Corint, 2013, *Petru cel Mare* – Editura Corint, 2014, Flaubert, Maupassant, Verlaine, Baudelaire, Dumas, Zola, Balzac). *Le Front dans les nuages* (1976) marchează o revenire la prima sa manieră romanescă, iar *Les Héritiers de l'Avenir* (1968–1970, 3 vol.) și *Le Moscovite* (1974–1975, 3 vol.) completează ciclurile istorice.

Henri Troyat a fost ales membru al Academiei Franceze în 1959. S-a stins din viață în anul 2007, la vârsta de 95 de ani, la Paris.

Redactare: Antonia Kacso

Tehnoredactare computerizată: Lorena Ionică

Design copertă: Andreea Apostol

Ilustrație copertă: Portretul Ecaterinei a II-a a Rusiei, a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, pictură de Aleksei Antropov, Galeria de Artă Tver

HENRI TROYAT

Catherine la Grande

Copyright © Editions Flammarion, Paris, 1977, nouvelle édition 2007

All rights reserved.

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin

GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN 978-606-8623-23-8

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TROYAT, HENRI

Ecaterina cea Mare / Henry Troyat ; trad. și note: Elisabeta Niculescu, Simona Brânzaru; pref.: Șerban Papacostea. - București :

Corint Books, 2014

Bibliogr.. –

Index

ISBN 978-606-8623-23-8

I. Niculescu, Elisabeta (trad.)

II. Papacostea, Șerban (pref.)

94(47)“17” Ecaterina II

929 Ecaterina II

PREFAȚĂ

Spre mijlocul secolului al XVIII-lea, o tânără germană, Sophie Friederike Auguste, descendentă a unei familii aristocratice, a ajuns prin jocul diplomației matrimoniale – mijloc însemnat de soluționare a relațiilor internaționale în acea vreme – membru de frunte al Casei domnitoare a Rusiei. Căsătorită în urma unei selecții între soluții alternative – în care cuvântul decisiv i-a revenit regelui Prusiei Frederic al II-lea – cu Marele Duce Peter Ulrich, moștenitor prezumtiv al tronului imperial al Rusiei, tânăra Sophie, rebotezată curând Ecaterina, pentru a se conforma exigențelor societății în care era chemată să-și desfășoare existența, avea să dovedească nu numai o remarcabilă capacitate de a se adapta obiceiurilor unei lumi noi pentru ea, dar și de a deveni unul dintre exponenții cei mai de seamă ai tradițiilor și politicii imperiale a acesteia. Ecaterina a II-a, supranumită „cea Mare”, se înscrie în șirul marilor fondatori ai imperiului rus, una dintre personalitățile care au influențat puternic nu numai destinul poporului peste care au dominat, dar și ansamblul lumii euro-asiatice în tranziția spre vremea globalizării.

Pentru a transforma rolul secund de conviețuitoare legală a principelui moștenitor, apoi a suveranului Rusiei, în acela de domnitoare directă a vastului imperiu rus și de împlinitoare a vocației imperiale a acestuia, era nevoie de o personalitate excepțională, îmbinare între o implacabilă voință de putere și o egală capacitate de stăpânire a situațiilor celor mai complexe și dificile. Tânăra aristocrată germană, ajunsă în cele din urmă împărăteasă a Rusiei, a

dovedit din plin capacitatea de a face față cu succes tuturor încercărilor la care a supus-o situația de conducătoare a țării a cărei vocație imperială a slujit-o din toate puterile. Din existența banală la care păruse că o predestinează originea, ea s-a ridicat la rolul de conducător de frunte în lumea contemporană ei. Înzestrarea excepțională înnăscută a ducesei devenită țarină explică în cea mai mare măsură excepționala împlinire a rolului pe care i l-a hărăzit istoria.

Revelatoare în această privință s-a dovedit voința ei tenace de a se adapta lumii în care i-a fost dat să trăiască în urma intrării în familia imperială rusă. Contrar îndemnului tatălui ei de a nu părăsi confesiunea în care se născuse – luteranismul –, Sophie, rebotezată Ecaterina, a îmbrățișat ortodoxia, supunându-se regulilor stricte ale acestei conversiuni. Inspirată de ideea rostului politic activ care avea să-i revină ca împărăteasă, ea a înțeles curând rolul esențial al componentei spiritual-ideologice a imperiului rus și al aspirațiilor sale de mare putere. Nu mai puțin semnificativă pentru voința ei de dominație a fost însușirea limbii ruse, pe care a reușit în timp relativ scurt să o stăpânească. Ea însăși a formulat în termeni cum nu se poate mai clari hotărârea de a se identifica cu lumea asupra căreia i-a fost dat să domnească, atunci când le recomanda medicilor ei: „Sângerați-mă de ultima picătură de sânge german, ca să nu mai am decât sânge rus în venele mele.”

Acțiunea politică internă a țarinei, care a preluat puterea supremă în vara anului 1762, în urma unui complot încheiat cu uciderea soțului ei – împăratul legitim –, s-a desfășurat între realitățile moștenite și tendința de a conferi acestor realități înapoiate o înfățișare reformatoare – imagine supradimensionată cu bună știință, larg propagată în epocă prin intermediul legăturilor întreținute de împărăteasă cu gânditori și scriitori europeni de prim rang. Așadar, de o parte, masa covârșitoare a iobagilor ruși, supuși bunului-plac al stăpânilor de moșii; de altă parte, această „stare” socială suprapusă, lipsită însă de reprezentativitate politică efectivă în raport cu puterea supremă în stat. În esență, un despotism asiatic, consolidat

în mare măsură în secolele îndelungate de dependență față de „imperiul stepei”, a cărui ultimă încarnare, imperiul mongol al Hoardei de Aur, și-a pus ireversibil amprenta asupra lumii ruse.

Domnia țarinei Ecaterina nu a fost lipsită, desigur, de intenții reformatoare și chiar de unele măsuri în acest spirit. Dar aceste inițiative timide nu au subminat structura societății ruse astfel cum se constituise de-a lungul secolelor precedente și nici nu și-au propus acest obiectiv imposibil de realizat. Poziția boierimii a fost chiar consolidată prin măsuri legislative menite să asigure împărătesei fidelitatea clasei dominante în societate. Cu atât mai remarcabilă a fost încercarea și reușita ei, fie și numai parțială, de a se înfățișa Europei ca suveran modern, dominat de ideile cele mai avansate ale vremii și decis să le aplice.

Informații prețioase și considerații instructive sunt oferite cititorilor cu privire la legătura strânsă stabilită de conducătoarea imperiului despotice al Rusiei cu reprezentanții de frunte ai celui mai avansat model de gândire social-politică și filosofică al vremii, curentul luminilor sau iluminist: Diderot, Voltaire, Grimm și alții. În corespondență frecventă cu acești gânditori și scriitori europeni ale căror lucrări îi erau bine cunoscute și cărora le răspundea personal la scrisori, împărăteasa înțelegea nu rareori să le aline suferințele materiale cu subsidii consistente. Istoricii și-au pus întrebarea: la originea acestor relații se afla oare un interes real al împărătesei pentru gândirea social-politică cea mai avansată din Europa, sau pur și simplu dorința de a-și asigura un portret favorabil în lumea occidentală, cu avantajele politice corespunzătoare? Răspunsul a rămas incert; sigur este însă că admiratorii din Occident ai împărătesei au știut să treacă sub tăcere unele dintre acțiunile ei cele mai arbitrare, care contrastau flagrant cu filosofia „luminilor”. Cel mai probabil pare însă că temeinica cunoaștere a societății ruse și a formulei tradiționale de guvernare a acesteia i-a impus concluzia că soluțiile aplicate sau preconizate în Europa Occidentală erau inaplicabile în Rusia epocii ei.

Precum în politica internă, Ecaterina a știut să se încadreze excelent și în tradiția politicii externe a predecesorilor ei, în primul rând a țarului Petru cel Mare. Expansiunea teritorială în toate direcțiile – compensație de orgoliu acordată de conducătorii ruși poporului peste care domneau în absența unor măsuri autentice reformatoare – a fost, foarte probabil, și domeniul în care s-a manifestat cel mai puternic spiritul de continuitate al țarinei în raport cu acțiunea înaintașilor ei. „Nu doresc, nu vreau decât binele acestei țări unde Dumnezeu m-a adus... Gloria țării este gloria mea. A lega Marea Caspică de Marea Neagră și pe amândouă de mările Nordului, a face să treacă negoțul cu China și cu Indiile Orientale prin Tartaria înseamnă a ridica acest imperiu la un grad de putere mai presus de al altor imperii din Asia și Europa. Și ce poate rezista puterii fără margini a unui prinț absolut care guvernează un popor războinic?” Formulare cum nu se poate mai limpede a unui program imperial de expansiune teritorială, sintetic definit de un istoric român drept „geofagia rusă”. Într-adevăr, achizițiile teritoriale ale imperiului rus în timpul domniei țarinei Ecaterina, care și-a câștigat măcar în această privință cu drept cuvânt calificativul de „cea Mare”, se înscriu într-una dintre permanențele esențiale ale politicii ruse, de la ieșirea de sub dominația mongolă până în zilele noastre.

Cartea de față prezintă o personalitate de primă însemnătate a istoriei moderne a Europei în complexitatea ei. Inițiativele politice, ferme și calculate în același timp, ale țarinei Ecaterina – în diversele etape ale ascensiunii ei până la puterea supremă și în timpul exercitării acesteia – sunt înfățișate în paralel cu manifestările personalității ei pasionale în viața intimă. Lucrarea este în același timp o biografie reușită și un model de analiză a rolului istoric al unuia dintre făuritorii imperiului rus. Specialiștii epocii, dar și cei care se străduiesc să înțeleagă actualitatea în dimensiunea „duratei lungi”, vor avea de câștigat din lectura monografiei de față.

CAPITOLUL I

FIGCHEN

Sperau să aibă un fiu. Dar e o fată. Viitoarea Ecaterina a II-a a Rusiei se naște la 21 aprilie 1729, la Stettin, în Pomerania, și primește prenumele de Sophie Friederike Auguste. Dezamăgită de a nu fi fost în stare să aducă pe lume un băiat, tânăra mamă, Johanna Elisabeth, nu privește cu prea multă duioșie copilul din leagăn. În plus, este convinsă că prin frumusețea și abilitatea ei mondenă ar fi putut să aibă parte de o poziție mai bună în societate. Născută Holstein-Gottorp, nu este ea înrudită cu Casa ducală de Holstein, a cărei ramură principală poate să aspire la coroana Suediei?¹ În locul strălucitoarei ascensiuni la care visa, a trebuit să se mulțumească cu o partidă modestă. Familia ei i-a aranjat căsătoria, fără ca măcar să îi ceară părerea. La cincisprezece ani, s-a măritat cu prințul Christian August de Anhalt-Zerbst, cu douăzeci și șapte de ani mai în vârstă decât ea. De fapt, un personaj destul de neînsemnat, unul din acei prinți mărunți și scăpătați ce abundă în Germania fărâmițată a

---

¹ Unii istorici au susținut că Sophie, viitoarea Ecaterina a II-a, ar fi fost în realitate fiica naturală a lui Frederic al II-lea al Prusiei, care, la acea vreme, nu era decât prinț moștenitor și avea doar șaisprezece ani! Alții, tot atât de inventivi, i l-au atribuit drept tată pe contele Ivan Bețki. Aceste presupuneri nu au la bază nici un document serios și pornesc de la ideea cam simplistă că o personalitate de excepție, așa cum a fost Ecaterina a II-a, nu putea să aibă niște părinți oarecare.

secolului al XVIII-lea. General-maior în armata prusacă, acest bărbat cumsecade, econom din fire, ținând la ordine și la religie, o copleșește pe Johanna cu o tandrețe ce nu o satisface deloc. Pasionată de intrigi mondene, poziția ei inferioară în societate o face să spumege de furie. Viața de garnizoană, undeva într-un colț pierdut de provincie, i se pare de o monotonie umilitoare. Din fericire, la scurt timp după nașterea lui Sophie, familia poate să se instaleze în fortăreața din Stettin. Este un fel de promovare. Un alt eveniment îmbucurător: anul următor, Johanna dă naștere în sfârșit unui fiu. Dumnezeu i-a ascultat ruga! Ea îl copleșește pe băiat cu dragostea și mândria de care a lipsit-o pe fiica ei. Aceasta, încă foarte mică, suferă amarnic văzându-și preferat fratele mai mic¹.

Încredințați la început doicilor, copiii trec curând în grija guvernantelor. La castel domnește sărăcia, esențială însă pentru ei este menținerea rangului social. Preceptorii, maeștri de dans, maeștri de muzică, servitori cu atribuții nedesluite, doamne de onoare, gentilomi umplu casa. Cei din familia Anhalt-Zerbst fiind prinți, important este ca, în ciuda sărăciei și insignifianței lor, cei mai tineri reprezentanți ai Casei să fie inițiați în uzanțele Curților europene. Îndată ce sunt în stare să pășească fără să se împiedice în poalele veșmintelor, sunt învățați să facă reverențe și să sărute cu evlavie pulpana hainei persoanelor importante. Foarte devreme, Johanna o face pe Sophie să respire aerul saloanelor. O cară după ea la baluri, la banchete, la baluri mascate care au loc, din când în când, la marile familii din regiune. Îmbrăcată, în ciuda vârstei fragede, ca o femeie, după

---

¹ Primul său frate, Wilhelm Christian Friedrich, născut în 1730, va muri în 1742; al doilea frate, Friedrich August, născut în 1734, va muri în 1793; sora sa, Elisabeth Auguste Christina, născută în 1742, va muri în 1745.

moda timpului, „Figchen”, cum i se spune familiar lui Sophie, îi uimește deja pe cei din jur prin promptitudinea replicilor. În rochie cu decolteu peste pieptul plat, cu brațele subțiri ieșind din dantelele răscoiiei mânecii, cu părul pudrat, într-o zi de primire ea se află în fața lui Frederic Wilhelm I al Prusiei și, deloc emoționată, refuză să sărute marginea veșmântului regal. „Haina sa este atât de scurtă că nu pot să ajung la ea!”, se răstește ea pentru a se justifica. Regele remarcă cu gravitate: „Fetița este impertinentă!” Avea patru ani pe atunci. Johanna conchide, în urma acestui incident, că fiica sa e o revoltată, o orgolioasă și că nimic nu o va intimida vreodată. După părerea ei, această trăsătură de caracter trebuie combătută la o copilă al cărei viitor este legat de căsătorie, altfel spus de supunere. Așadar, se arată din ce în ce mai intransigentă cu Figchen, în timp ce față de fiul ei își sporește afecțiunea. „În ceea ce mă privește”, va scrie Ecaterina în *Memoriile* sale, „nu eram decât tolerată și adesea repezită cu patimă și mânie, de multe ori pe nedrept.”¹ Iar mai departe: „Tatăl meu, pe care îl vedeam mai rar, mă credea un înger; mama mea nu se preocupa prea mult de mine.”

Răceala mamei sale, îndepărtarea de tatăl său (atât de demn, atât de auster, de ocupat!) accentuează, la ea, setea de a fi iubită. Această nevoie de dragoste și de adulare este cu atât mai puternică cu cât se consideră urâtă. Foarte mică fiind, a suferit de pecingine și a trebuit să i se taie părul de mai multe ori pentru a scăpa de cruste. Când avea șapte ani, o pleurezie era să o coste viața. Atunci când a fost în stare să se dea jos din

---

¹ Ecaterina a început redactarea primei versiuni a *Memoriilor* sale, în franceză, la patruzeci și doi de ani, la 21 aprilie 1771. Au urmat apoi alte versiuni. Textul se întrerupe brusc la evenimentele din 1759. O ediție completă a *Memoriilor* a apărut în 1953, sub îngrijirea doamnei Dominique Maroger, cu o prefață de Pierre Audiat, la Ed. Hachette.

pat, au constatat o deviere a coloanei vertebrale. „Umărul meu drept era mai ridicat decât stângul, coloana vertebrală mergea în zigzag, iar în partea stângă făcea o scobitură.” Medicii declarându-se neputincioși în fața acestei misterioase deformații, se face apel la un vraci, care nu e altul decât călăul din Stettin. Fără să ezite, acest om temut ordonă ca, în fiecare dimineață, la ora șase, o fată, care să nu fi mâncat nimic, să-i frece umărul și spatele cu salivă. Apoi îi confecționează un corset pe care nu trebuie să-l scoată nici zi, nici noapte, decât pentru a i se schimba lenjeria. Acest supliciu durează aproape patru ani. În sfârșit, când fata împlinește unsprezece ani, spatele se îndreaptă, sănătatea i se ameliorează, simte în ea un elan de veselie și forță.

Deși la trup s-a înzdrăvenit, chipul îi rămâne totuși prea puțin plăcut. Cu nasul lung, bărbia ascuțită, slabă ca o pisică jigărită, ea știe deja că aceste imperfecțiuni fizice o defavorizează în cursa pentru căsătorie. Dar a remarcat și că strălucirea privirii și istețimea minții ei îi farmecă pe interlocutori mai mult, poate, decât ar fi reușit un chip cu trăsături regulate. Această constatare o incită să dea o atenție deosebită studiului și lecturii. Influența guvernantei sale, Elisabeth, sau Babet Cardel, este hotărâtoare în această privință. Franțuzoaică, fiica unui hughenot refugiat în Germania după revocarea edictului de la Nantes, Babet Cardel, după spusele copilei, „știa aproape tot fără să fi învățat nimic”. Sophie o laudă mult în *Memoriile* sale: „Model de virtute și de înțelepciune; ea avea de la natură un suflet nobil, spiritul cultivat, o inimă minunată; era răbdătoare, blândă, veselă, dreaptă, statornică...” Entuziasmul ei pentru Babet va rămâne atât de viu, încât, chiar la bătrânețe, scriindu-i lui Voltaire, ea se va mândri cu titlul de „elevă a domnișoarei Cardel”.

Într-adevăr, învățăturile domnișoarei Cardel sunt foarte variate: astfel, între două dictări, îi recomandă lui Sophie să ia seama să țină mereu bărbia retrasă: „Ea găsea că o aveam excesiv de ascuțită și că scoțând-o în afară aș șoca pe oricine m-ar întâlni.” În ceea ce privește spiritul elevei sale, domnișoara Cardel îl îmbogățește fără greutate, punând-o să-i citească pe Corneille, Racine, Molière, La Fontaine. Ea îi transmite, zi cu zi, dragostea pentru limba franceză, de care pe atunci nicio persoană cu pretenții nu se putea lipsi. Și, de asemenea, gustul pentru sclipirea minții, pentru veselia spontană, pentru vioiciune în scriere și conversație. Influența ei asupra lui Figchen este atât de puternică, încât prin contrast, fetița ajunge să-l deteste pe profesorul ei german, greoiul și pedantul Wagner. Uneori, are impresia că limba ei maternă se trage din cea vorbită la Paris, nu la Stettin. Are, bineînțeles, și alți preceptori, printre care și un pastor luteran pe nume Dowe, care o inițiază în ale religiei și îi dă câteva noțiuni de teologie. Dar, în loc să accepte pur și simplu lecția, copila vrea să înțeleagă și pune întrebări stingheritoare. De ce oamenii virtuoși, ca Titus sau Marc Aureliu, au fost osândiți la muncile iadului sub pretext că au ignorat Revelația? Ce înseamnă, mai exact, haosul original? Ce se înțelege prin circumcizie? Cum se poate împăca imensa bunătate a lui Dumnezeu cu teribila încercare a Judecării de Apoi? Pastorul se supără, refuză să-i răspundă, își amenință eleva cu nuiaua, și Babet Cardel intervine în grabă pentru a potoli furtuna. Ceea ce îl neliniștește cel mai mult pe slujitorul religiei este înclinația fetiței de a căuta o explicație rațională dogmelor sacre. El vede în asta un semn de trufie. În afara acestui defect, trebuie să recunoască faptul că eleva lui este cuminte, harnică, înzestrată cu o memorie excepțională și dornică să cuprindă la un loc toate cunoștințele umane. Dintre

toți preceptorii care desăvârșesc educația lui Figchen, numai profesorul de muzică este dezamăgit. Fata n-are câtuși de puțin auz muzical și nu simte nicio plăcere la cele mai duioase melodii. Această supărătoare alergie o va avea toată viața. „Pentru mine muzica este rareori altceva decât zgomot”, va spune ea.

După ore de studiu intens cu domnișoara Cardel, simte dorința irezistibilă de a-și consuma preaplina de energie. Contrar fetițelor de vârsta ei, detestă să se joace cu păpușile. Jocul de-a mama, cu un prunc din lemn colorat, i se pare o maimuțareală și o agasează. Nu simte nicio înclinare să facă pe micuța mamă în fața unui leagăn în miniatură. Numai mișcarea, acțiunea o interesează. Părinții, în ciuda poziției lor princiare, îi dau voie să invite copii din marea burghezie locală. Curtea severului castel din Stettin răsună atunci de râsete și strigăte. Uneori, toată liota se împrăștie pe stradă. Lui Figchen îi plac jocurile violente. Nu merge ea până acolo încât să tragă în păsări? Băiețoasă, inventivă și neastâmpărată, comandă cu bucurie mica trupă care se învârte în jurul ei. Tovarășii de joacă îi recunosc cu plăcere calități de șef.

Dar și mai mult decât aceste distracții copilărești îi plac călătoriile. Mama ei, pasionată de plăceri mondene, se plictisește într-atât la Stettin, încât orice pretext este bun pentru a evada împreună cu soțul și copiii ei. Iar familiile Anhalt-Zerbst și Holstein-Gottorp sunt înrudite cu multe familii din Germania! Plouă cu invitații din toate părțile. Merg, din castel în castel, la Zerbst, la Hamburg, la Brunswick, la Eutin, la Kiel și chiar la Berlin. Peste tot găsesc rude primitive, un minim de confort și o atmosferă de bârfeli de Curte. Din frânturi de conversație, Figchen învață să cunoască genealogia tuturor regilor și a tuturor prinților Europei. I se pare că pătrunde într-o vastă confrerie, ale cărei legături de sânge depășesc frontierele.

Mică prințesă germană, ea este mai apropiată de un prinț suedez necunoscut decât de un plebeu german din vecinătate. Înainte chiar de a fi primit cel mai mic semn din partea destinului, se simte chemată să evolueze în lumea celor ce domnesc, nu a celor supuși. Această vocație o simte cu mult înainte de a se ivi prilejul s-o pună în practică. În 1739, părinții o duc la Kiel pentru a apărea la serbarea dată de vărul mamei sale, Adolf Friedrich de Holstein-Gottorp¹. Johanna este mândră că aparține uneia din cele mai mari familii ale Germaniei și, de fiecare dată când se regăsește printre *ai ei*, regretă și mai mult mediocritatea căsătoriei sale. Superficială și infatuată, Johanna o privește cu inima palpitând pe fiica sa, în vârstă de zece ani, schimbând câteva cuvinte cu tânărul Peter Ulrich de Holstein, despre care se spune că este unul din moștenitorii posibili ai tronului Suediei sau al Rusiei.

Băiatul, care are cu un an mai mult decât Figchen, e mic, pricăjit, firav. Conversația lui o dezamăgește. N-a citit nimic și nu-l interesează decât exercițiile militare. Dar este nepotul lui Petru cel Mare. Acest fapt îi conferă un fel de aureolă. În tot cazul, mamele fiicelor de măritat, și printre ele și Johanna, îl privesc cu o respectuoasă poftă de acaparare. Figchen surprinde șușoteli complice: aceste doamne, pe ascuns, cântăresc șansele unei uniri între cei doi copii. Nu sunt ei veri de gradul trei prin Holsteini? Figchen însăși începe să viseze. Obârșia nobilă îi interzice, după codul familial, o mezalianță cu un tânăr fermecător oarecare, lipsit de suficiente titluri de noblețe. Iar urâtenia și sărăcia ei riscă să îndepărteze претендентii serioși. Sunt multe prințese de măritat în Europa. Ele pot satisface toate gusturile și toate interesele politice. În această competiție surdă

---

¹ Viitorul rege al Suediei.

pentru tronuri, Figchen recunoaște în sinea ei că are puține șanse de izbândă. Totuși are încredere în steaua ei. Când ai o voință puternică, ajunge, consideră ea, să dorești ceva cu ardoare pentru a-l obține până la urmă. Chiar când e vorba de frumusețe fizică. Da, poți deveni frumoasă prin forța voinței. Despărțindu-se de Peter Ulrich, ea se simte revigorată. Ce-i drept, oglinda îi dezvăluie, odată cu trecerea timpului, o înfățișare mai plăcută. Uneori, ea însăși se surprinde găsindu-se frumoasă. „Nespusa urâțenie cu care mă născusem mă părăsea”, va scrie ea. La treisprezece ani, este zveltă, cu un corp armonios, și ochii ei de un albastru întunecat au o asemenea strălucire, încât cel care o vede uită nasul lung și bărbia ascuțită. Într-o zi, îl aude pe intendentul tatălui ei spunând, în legătură cu căsătoria prințesei Augusta de Saxa-Gotha cu prințul de Wales: „Ei bine, în realitate această prințesă a fost mult mai rău crescută decât a noastră; nu e deloc frumoasă și iată totuși că este menită să devină regina Angliei: cine știe a noastră ce va ajunge?” Altă dată, la Brunswick, la văduva ducasă, un canonic vizionar, care practică chiromanția, afirmă că vede trei coroane în palma lui Figchen. Fetița pune la suflet această prevestire: „Titlul de regină”, va scrie ea, „cu toate că eram copil, îmi mângâia auzul. Încă de atunci, oamenii care mă înconjurau glumeau pe seama mea și a lui (a tânărului Peter Ulrich de Holstein) și, încetul cu încetul, am început să mă cred sortită lui.”

Astfel, pe măsură ce trec lunile, gândul la Rusia stăruie tot mai mult în mintea mamei și a fiicei. Speranțele lor se bazează pe legăturile de rudenie care unesc Casa de Holstein, din care se trage Johanna, și familia imperială rusă. Fiica mai vârstnică a lui Petru cel Mare, Anna, s-a căsătorit cu ducele Karl Friedrich de Holstein-Gottorp și a avut cu el un fiu, pe tânărul Peter Ulrich, pe care Figchen l-a întâlnit la Kiel. A doua

fiică a lui Petru cel Mare, Elisabeta, a fost logodită cu unul din frații Johannei, tânărul și fermecătorul Karl August de Holstein-Gottorp. Acesta murise de variolă, la puțin timp după logodnă, și se spunea că Elisabeta nu s-a consolat după această pierdere timpurie. Flirturile sporadice în voia cărora s-a lăsat de atunci nu sunt decât un mod de a o face să uite. Lipsită de un tânăr prinț căruia ar fi dorit să-și consacre viața, ea nu s-a mai măritat și continuă să întrețină relații afectuoase cu familia dispărutului.

Deodată, la 6 decembrie 1741, lovitură de trăsnet: logodnica neconsolată a lui Karl August pune capăt domniei micului Ivan de Brunswick și regentei mamei lui, prin una din acele revoluții de palat atât de dese în Rusia. Elisabeta I, fiica lui Petru cel Mare, urcă pe tronul Rusiei. Johanna își spune cu ciudă că, fără acea blestemată variolă care i-a băgat în pământ fratele, ea ar fi astăzi cumnata unei împărătese. Îi scrie îndată țarinei pentru a-i prezenta felicitările sale și a o asigura de devotamentul ei. I se răspunde cu bunăvoință. Luna următoare, o nouă surpriză: împărăteasa îl cheamă de la Kiel la Sankt Petersburg pe tânărul Peter Ulrich și îl proclamă moștenitorul său. Dintr-odată, Rusia se apropie de Stettin. Sângele familiei Holstein, al mamei lui Figchen, participă la triumf. Figchen însăși arată un viu interes pentru aceste evenimente îndepărtate. I se pare uneori că puteri oculte se adună în jurul ei.

Simplă coincidență sau consecința unei misterioase promovări pe eșichierul european? În luna iulie 1742, regele Prusiei, Frederic, îl înalță pe tatăl lui Figchen la demnitatea de feldmareșal. În septembrie, mama lui Figchen primește din mâinile unui secretar de la ambasada Rusiei o efigie a țarinei într-o ramă bătută în diamante. La sfârșitul anului, Figchen, însoțită de mama sa, pozează, la Berlin, pentru excelentul pictor

francez Antoine Pesne. Artistul are sarcina de a reda asemănarea, imprimând cât mai multă grație penelului său. Portretul finisat cu migală și înfrumusețat este destinat să o informeze pe împărăteasa Elisabeta asupra calităților fizice ale tinerei fete. El ia drumul Petersburgului, în timp ce modelul se reîntoarce la Stettin. Între timp, generalul Korf și un alt nobil de la Curtea Rusiei, contele Sievers, cer să o vadă pe mica prințesă pentru a-și întocmi raportul către Înalta Curte. Ei duc un al doilea portret în bagajele lor. Toată această agitație o tulbură puternic pe Figchen. Are tot mai mult conștiința de a fi miza fragilă a unei mari partide diplomatice: „Asta a început să mă îngrijoreze și, în sinea mea, mă socoteam sortită lui Peter Ulrich, pentru că el era, dintre toate partidele ce se propuneau, cea mai importantă.” Trebuie să aibă răbdare și își repetă mereu că, fără îndoială, are numeroase rivale și că, din toate părțile, ambasadori zeloși expediază la Sankt Petersburg portretele celor mai nobile domnișoare de măritat din Europa. Și-o imaginează pe împărăteasă șovăind, cu sprâncenele încruntate, într-o galerie de tablouri unde cincizeci de frumuseți surâd pe pânză, care mai de care. Dar, în visele ei, precizarea canonicului alungă celelalte gânduri. Pentru a-i încuraja, parcă, aceste previziuni optimiste, ramura principală a familiei Anhalt se stinge și tatăl și unchiul ei devin împreună prinți regenți. Asta întărește poziția familiei în cursa pentru coroană. Dacă Figchen se gândește la această coroană zi și noapte, în schimb nu-și face deloc griji în legătură cu celelalte aspecte. Puțin îi pasă că Peter Ulrich e dizgrațios și prost. Dragostea nu contează deloc în calculele de viitor. Ceea ce o interesează este tronul, nu patul.

Totuși, la treisprezece ani, manifestă deja o robustă senzualitate. Cu toate că nici Babet Cardel, nici mama sa, nimeni din preajmă nu i-a dezvăluit misterul relațiilor fizice, ea simte

adesea bruște aprinderi de dorință, tandreți nedeslușite, nevoia de contact carnal, a căror cauză nu și-o explică. Această frenezie o apucă mai ales noaptea. Atunci se așază călare pe o pernă și, așa cum va scrie mai târziu, „galopează” în patul său, „până la epuizare”. Aceste cavalcade nocturne îi liniștesc tulburările, îi calmează nervii. Odată trecută sminteala, redevine o copilă cuminte, preocupată nu de dragoste, ci numai de carieră. Este un lucru lăudabil, căci unul din unchii ei, Georg Ludwig, sedus de frăgezimea acestei adolescente abia ieșită din copilărie, începe să-i facă curte. Cu zece ani mai în vârstă decât ea, o zăpăcește cu declarații pasionate și o atrage departe de părinții săi pentru a-i fura mici sărutări. Măgulită, Figchen se lasă în voia lui. Nu-i asta dovada că poate să placă unui bărbat, altul decât tatăl ei? De ce s-ar arăta micul ei văr Peter Ulrich mai dificil decât unchiul Georg Ludwig? Dar săptămânile trec și de la Curtea Rusiei nu vine nicio veste. La rândul său, Georg Ludwig, exasperat de reticențele fetei, îi propune pe neașteptate să o ia de soție. Rudenia lor nu este un obstacol. Căsătoriile de acest gen sunt frecvente în înalta aristocrație europeană. Figchen ezită să abandoneze visul rus pentru realitatea germană. „Tata și mama nu vor fi de acord”, spune ea. Apoi se face că acceptă, „cu condiția ca tatăl meu și mama să nu aibă nicio obiecție”. Dintr-odată, sărutările unchiului devin mai înflăcărâte. „Dar”, va afirma ea, „în afara câtorva îmbrățișări mai strânse, totul se petrece foarte nevinovat.” Georg Ludwig se stăpânește în speranța că timpul va lucra în favoarea lui, iar Figchen consimte la aceste jocuri copilărești în speranța că ele nu vor dura și că apelul atât de mult așteptat din Nord va veni.

La 1 ianuarie 1744, întreaga familie, reunită la Zerbst, în jurul mesei, sărbătorește începutul anului printr-un ospăț, când un curier venit de la Berlin îi înmânează prințului Christian

August un pachet de scrisori. Prințul triază corespondența și îi întinde soției sale un plic purtând următoarea adresă: „Personal! Foarte urgent! Preaînaltei și nobilei prințese Johanna Elisabeth de Anhalt-Zerbst, în castelul său din Zerbst.”

Johanna rupe sigiliile, începe să citească și o dulce emoție o cuprinde. Scrisoarea este scrisă de Brümmer, Mare Mareșal al Curții Marelui Duce Peter Ulrich, de la Sankt Petersburg. „Prin ordin expres și special al Majestății Sale Imperiale împărăteasa Elisabeta Petrovna, trebuie să vă anunț, doamnă, că Augusta Suverană dorește ca Alteța Voastră, însoțită de prințesă, fiica mai mare, să vină cât mai curând posibil și fără să piardă timpul în această țară, în orașul în care se va găsi Curtea Imperială... Alteța Voastră are prea multă înțelepciune pentru a nu înțelege adevăratul sens al nerăbdării pe care o are Majestatea Sa de a vă vedea aici împreună cu prințesa, fiica Voastră, despre care se spun atâtea lucruri frumoase...”

Scrisoarea, foarte lungă, precizează că prințesa Johanna nu trebuie, sub niciun pretext, să fie însoțită de către soțul său, și că suita ei să nu cuprindă decât o doamnă de onoare, două cameriste, un ofițer, o bucătăreasă și trei sau patru lachei. I se cere, în plus, să păstreze secretul asupra locului de destinație. Cheltuielile călătoriei vor reveni, de la sine înțeles, împărătesei: de altfel, în plic se află și o poliță de zece mii de ruble pentru un bancher din Berlin. E puțin, spune Brümmer, dar important este să nu se dea prea mult fast acestei călătorii, pentru a nu atrage curiozitatea persoanelor răuvoitoare. Odată ajunse în Rusia, prințesa și fiica sa vor fi tratate cu toate onorurile cuvenite rangului lor.

Tulburarea Johannei la citirea acestei scrisori este atât de puternică, încât Figchen, așezată lângă ea, aruncă pe ascuns o privire asupra textului. Cuvintele „însoțită de prințesă, fiica mai mare” îi sar în ochi. Înțelege imediat că acum se joacă soarta ei.